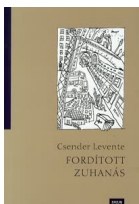

KETTÉZUHANÁS

(Csenger Levente: *Fordított zuhanás*, Budapest, Magyar Napló Kiadó, 2010)

Csenger Levente legújabb, novellákat tartalmazó könyvében, a *Fordított zuhanás*ban kevés, szinte elenyésző mértékű a szereplők közti tényleges párbeszéd: nincsen közös nyelv, nincsen megértés. Igaz ez még akkor is, amikor nem egy – valószínűsíthetően életrajzi gyökerű, főleg a kötet elején hangsúlyos – román–magyar szembenállásról van szó, hiszen több esetben azonos nyelven beszélő mikroközösséget mutat fel a szerző, anya–gyerek vagy házastársi kapcsolatot. Szükségszerű, hogy ezek az emberi viszonyok tragédiába fulladjanak, hiszen az elemi megértésre irányuló szükséglet elmaradása, szinte kivétel nélkül mindig fizikai kontaktust eredményez: pofont, verést vagy gyilkosságot.

A másikkal/mással való szembenállás, akár tényleges, akár metaforikus szinten, újra és újra előkerül a szövegekben, nem csupán az emberi viszonyokat érintve. Ez a léthelyzet a korábbi művek és a mostani kötet recepciójában is felbukkanó „sem nem itt, sem nem ott” szorongatott állapotával egészül ki, s nem csupán a Magyarországra származott erdélyi, vagy a Londonban alkalmi munkát kereső fiatalok esetében. A hely rögzíthetlensége, lokalizálhatatlansága az idő folyására is kihatással van, hol gyorsuló, hol lassuló formájában a legkevésbé sem válik körülhatárolhatóvá. Úgy tűnik tehát, mintha a Csenger Levente által létrehozott világban nem csak a megértés, a szükségszerű egymás melletti elbeszélés lenne hangsúlyos, de a szereplők helyzete, ideje, valamint saját maguk „hasadtsága” is.

A kötet címadó novellájának elbeszélője egykori tanárnőjét látogatja meg, aki azóta a hírek szerint alkoholista lett és többször megpróbált öngyilkos lenni. Találkozásuk ebből következőleg tragikusan nyomorult is lehetne, azonban, szinte egyedülálló módon a könyvben, ez mégsem történik így. A novella elején a tanárnő egyáltalán nem ismeri fel volt tanítványát: „A képek közt megtaláltuk az osztályomat, de ő még mindig olyan közös történeteket mesélt, amelyek valaki mással, másokkal történtek meg.” Az elbeszélő ezt követően a hallgató pozíciójába kerül, a tanárnő pedig elmeséli kigyógyulását az alkoholizmusból, majd (véltetően) gyógyíthatatlan betegségét és teljesen értetlen férjének történetét is. A szöveg szinte a morbiditásig fokozza a tragikust, s hiába a már-már szinte kínosságig menő dokumentaritás, az utolsó utáni tény rögzítése, a tényleges történés mégsem nyelvi aktus lesz: „Mindezek ellenére mosolyogva mondta, hogy boldog, és ez nem magára erőltetett mosoly volt, hanem egy elfogadott sors

hiteles mosolya, amely azt tükrözte, hogy minden történés ellenére, vagy azzal együtt ő boldog. Hinnem kellett neki, mást nem tudtam. Eleinte gyanakodva néztem, aztán elfogadtam. Ő így boldog.” Vagyis a másik megértésére tett kísérlet nem, csak az elfogadás és az „elhiszem” aktusa valósulhat meg. Az ilyen értelemben használt hit több ízben is előkerül a novelláskötetben. A *forradalom* hőisének elbeszélője például nem tud hinni nagybátyja öngyilkosságában, noha leírása a végletekig, sőt megkockáztatom, a gépiességig menően igyekszik a tényeket a maguk „eredeti” módján megtartani. S minthogy erre sokszor semmilyen esélye nincsen, hiszen a lényeges, sorsdöntő események idején minden van, csak éppen tény nincs, a hiátust többek között ezzel a „nem hiszem”-mel próbálja betölteni. Aminek – mármint a hitnek – (ezért?) valamilyen földi hozadéka is lesz a

For

dított

zuhanás

ban, noha a beszélő még az utolsó pillanatban is „mérni”, behatárolni és lokalizálni akar: „és akkor a tanítónőm lépett ki, és szó nélkül vetette át magát a muskátlis ládák fölé, és zuhant, én pedig mértem, hogy hány másodperc az út az erkélytől a földre, de nem hallottam a tompa puffanást, mert valami történt. A tanítónő zuhanása lelassult, majd azt láttam, hogy meglengeti szárnyait, és emelkedni kezd.”

Noha Csenger Levente szövegei zavarba ejtően pontosan kívánnak megörökíteni mindent, az események hely- és időköttőségének megragadhatatlansága miatti törés, a szereplők belső (kimondatlan) szavai és a Másik megértésre tett, tulajdonképpen elbukásra ítélt kísérletek a szövegek nyelvi megformáltságán is rajta hagyják a nyomukat, olykor sajnos nem egy sűrített vagy éppen koncentrált prózanyelvvel párosulva. Többféle nyelvi szint jelenik meg a novelláskötetben, ideértve a szlenget, az idegen nyelvű kifejezéseket. Furcsa, hogy mégsem hatnak idegen zárványként ezek a megnyilvánulások, szinte természetessé válik, hogy van valami idegen íz egyik-másik szereplő beszédében, leírásában – éppen a nem-érthetőség válik mindennapivá a szövegek újra és újra előkerülő helyzetei miatt.

A kötet láthatóan pontosan megtervezett hangsúlyok mentén szerveződik, egyik szöveg sem lóg ki indokolatlanul a többi közül. A szöveghelyek jól kiegészítik egymást, néha egy motívum viszi tovább az olvasót a következő felé, néha egy megfelelő ellenpontot képeznek az egymás melletti írások. Sodró erejű próza tehát Csenger Leventéé, s talán van benne valamiféle elkeseredett vágy is arra nézvést, hogy rögzítsen valamit, ami már régen nincsen a maga helyén és idején, s kérdés, hogy volt-e egyáltalán.